

Det store «vi»

Jeg har satt spor etter meg. Jeg står på skuldrene til kvinner før meg og mange står på mine nå. Vi har vist vei og fjernet hindringer. Søsterskap var grunnlaget vårt. Og styrke har jeg hentet i Det store «vi».

Hjørdis Kaul, 1973., Foto: Grete Sandberg, Adresseavisen.

Store protestbølger reiste seg på 1960- og 70-tallet og dundret mot strukturer satt i stein, alle makthierarki i rase-, klasse- og kjønnsrelasjoner skulle smadres og bygges på ny. Gjennom 60-

tallet var jeg først yrkesaktiv fysioterapeut i fem år, så hjemme med små barn noen år. Den nye musikken, de nye bøkene, de nye tankene, alt det nye brøt mot min situasjon som husmor, og det ga meg mot til å begynne å studere igjen. Jeg var vokst opp med kvinnesak som noe selvfølgelig, med en mor som ble alene om å oppdra og forsørge sine fem døtre. Likevel, eller kanskje nettopp derfor, fenget de nye tankene om kvinneundertrykkingens vesen og de nye motstandsformene meg.

Om forfatteren

Hjørdis Kaul (f. 1937) har en doktorgrad i sosiologi. Hun forsket på kvinner, lønnsarbeid og foreldreskap ved Institutt for industriell miljøforskning og som professor ved NTNU. Hjørdis var en av pionerene innenfor kvinneforskning i Norge. Hun var initiativtaker til Nyfeministene i Trondheim.

Fortellingen er en del av prosjektet *Nyfeminister forteller* med personlige historier av kvinner som gikk inn i nyfeministbevegelsen på 1970-tallet.

Nyfeminister forteller er et samarbeid mellom Rita Bjørnulf, Tonje Kolle, Kirsten Waarli og Margrete Wiig.

Kontakt: nyfeministene@gmail.com

En ny kvinnebevegelse

Høsten 1971 hev jeg meg aktivt inn i den tverrpolitiske aksjonen som kumulerte kvinner ved kommunevalget i Trondheim. Resultatet ble et flertall med 46 kvinner og 39 menn i bystyret. Oppildnet av hva kvinner kan få til ved å gå sammen, inviterte jeg en god del av dem som deltok i kumuleringen hjem til meg. Jeg ville vi skulle ta vare på og gjøre noe med det sterke engasjementet aksjonen hadde skapt. Den kvelden i stua mi ble Nyfeministene i Trondheim til; tre grupper med fire-fem kvinner i hver.

Med hoppende knær og bevende hjerte holdt jeg mitt første offentlige foredrag om behovet for en ny kvinnebevegelse

Gjennom vinteren jobbet vi intenst i gruppene våre. Da våren kom var vi klare til å rekruttere flere. Vårt første åpne møte holdt vi på «Trubben» restaurant i april i 1972. Vi hadde håpet på at det

skulle komme 20 personer, men det kom 120! Mest kvinner. Med hoppende knær og bevende hjerte holdt jeg mitt første offentlige foredrag om behovet for en ny kvinnebevegelse. Forsamlingen svarte med oppglødd begeistring. Inntil en kar reiste seg. Bakoverlent med framskutt hofteparti spurte han om jeg var gift. På mitt bekreftende svar sa han rolig: «Kom til meg, så får du et skikkelig knull som får deg på bedre tanker!» Til tross for, eller på tross av, hvor «mine tanker» måtte oppstå, så skrev overveldende mange kvinner seg på lister den dagen. Etter hvert organiserte vi dem i nye grupper.

Den 8.mars 1973 gikk vi i det aller første kvinnekamptog i Trondheim, med fakler! Jeg hadde egenhendig og pent kledd gått til politistasjonen og bedt om et møte med politimesteren i Trondheim. Foran et ærverdig skrivebord fremla jeg min sak. Og jeg skred ut igjen med en sirlig tillatelse til å markere, for første gang, den internasjonale kvinnedagen i byen. I toget telte vi 174 personer. Sammen med Kvinnesaksforeningen, Kvinnefronten og Demokratisk kvinneforbund samlet vi oss i Frimurerlosjen etterpå. Stemningen sto i taket, vi løftet himmelen og flyttet fjell. Til tross for hvithårede fru Gudrun Bergslie fra Kvinnesaksforeningens advarende ord: «Jeg har hørt det før. Alt sammen!» Hun hadde jo rett, men vi ville gjøre verden ny.

En bevegelse for endring

Jeg likte grepet med at vi skulle være en bevegelse. Vi skulle ikke bli en organisasjon. I en bevegelse er hver lille gruppe selvstendig i hva den mener og gjør. En bevegelse kan ikke ha svarene på frigjøring for alle kvinner. Alle kvinner må selv være ansvarlige for sin frigjøring, vi kan ikke ta ansvar for andre kvinner. Men vi kan vise vei og bidra til å fjerne hindringer på veien. En bevegelse er åpen, den endrer seg underveis, ingen har full kontroll. Den er derfor uforutsigbar, kan stoppe opp, kan ta retninger vi ikke har forutsett.

Alle kvinner må selv være ansvarlige for sin frigjøring

Vi dannet bevisstgjøringsgrupper. Vi snakket sammen, vi gråt sammen og lo sammen. Vi fant sammen. Det personlige er politisk! var ledetråden. I felleskap satte vi ord på egne erfaringer og opplevelser. Etter hvert så vi sammenfall i erfaringer på tvers av ulikheter i oppvekst og livsvilkår. Når det som ser ut som tilfeldige, individuelle valg danner mønstre, ligger dypere, sosiale strukturer til grunn. Vi så at når våre brødre ble oppfordret til utdanning, ble vi oftere oppfordret til å bli gode mødre, gjerne med en kort, praktisk utdanning som «noe å falle tilbake på» om den dagen kom at vi sto uten en forsørger.

Vi så at dette hadde gitt oss dårligere tro på egne evner og lavere selvtillit og smalere veier til utfoldelse. Korte, eller ingen, utdanninger i lavtlønnsyrker gir kvinner en svakere økonomisk stilling i parforholdet. Dermed blir mange avhengige av en forsørger og får dermed også færre muligheter til egen utfoldelse. De kvinnedominerte lavtlønnsyrkene står svakere i markedet enn de tradisjonelt mannsdominerte, er altså mer utsatt for svingninger i markedet, som igjen setter arbeidstakerne i en svakere stilling gjennom mindre trygghet.

Kjønnete mønstre ble utfordret

Vi så hvordan språket vårt har mange flere stygge, nedsettende ord om kvinner og tilsvarende positive ord om menn: Språk er makt! Likedan ble kvinner og det tradisjonelt kvinnelige gjennomgående vurdert lavere enn menn og det tradisjonelt mannlige i den øvrige kulturen. Slik ble vi kvinner og det vi gjorde systematisk lavere vurdert og holdt i lavere stilling enn de mennene vi sammenliknet oss med. Vi begynte å ane den gjensidige dynamikken i kjønnete mønstre mellom individuelle kvinner og menn, i samhandlinger med hverandre og med samfunnets oppbygning i arbeidsdeling, lovverk og kultur. Vi så at vår selvforståelse ble formet i samspill med hvordan andre så oss, som igjen ble formet av vår stilling i samfunnet.

Samtidig så vi hvordan samfunnets forståelse av det kvinnelige og det mannlige både var bestemmende og i konstant endring. Slik skrelte vi av tusenårig mose over de dype strukturene som holdt oss nede, som individer og som samfunnsborgere. Vi fikk ferten av patriarkatets evne til å omdanne seg, anta nye former og uttrykk. Men hvor seiglivet det er, det skjønte vi ikke da. Heldigvis.

Vi ga hverandre tro på oss sjøl og på egen styrke. Vårt motto var: Er en oppgave for stor, så ta den på deg! Ganske brutalt utfordret vi andres og egne grenser. Oppgaver gikk på omgang. Vi dro rundt i alle slags foreninger og organisasjoner, fra husmorlag til Rotary og fagforeninger, og holdt foredrag. Vi skrev i avisa, snakket i radioen, vi kom til over alt. Vi snakket om at vi ville kjempe mot all kvinneundertrykking. Vi ville leve nye, fulle liv. Vi ville sammenlikne våre egne liv med våre brødres liv, ikke med våre mødres liv. Vi ville leve ut våre muligheter og vår kompetanse.

Det politiske er personlig

Vi hadde begynt med ledetråden: Det personlige er politisk! I praksis snudde vi det til: Det politiske er personlig! Vi personlig tok ansvar for endring av kjønnsforholdene, for eksempel med «kjøkkengerilja»; den daglige kamp om mer lik fordeling av ansvar og arbeid med skitt og rot i heimen. Vi ville gi moderskapet bedre betingelser ved at staten tok større ansvar for at vi føder og oppfostrer nye samfunnsborgere. Vi ville gi våre barn større nærhet til sine fedre ved å betone foreldreskapet og vi ville gi fedre større nærhet til sine barn gjennom å vektlegge farskapet i den daglige omsorgen.

Slik ville både mor, far og barn kunne få bedre muligheter til å utvikle og utfolde flere sider i seg. Det krevde nye måter å organisere samliv på, det krevde nye måter å organisere samfunnet på, kamp for barnehager, for selvbestemt abort og for kvinneforskning.

Første kvinne blant forskerne

Som studenter ble vi utfordrende. Vi kritiserte pensum og foreleserne nådeløst for kjønnsblindhet, for å se og utforske bare menns verden. Vi kritiserte universitetenes og forskningens oppbygning for å fremme menn og menns forskningsinteresser og glemme kvinners liv. Etter hvert la jeg mer og mer av min aktivitet som nyfeminist inn i studier og universitetspolitikk. Jeg var blant de første ved universitetet vårt som begynte systematisk å lete frem den smule kunnskap om kvinners liv og levekår i statistikk og eksisterende sosiologisk forskning.

“

Vi kritiserte pensum og foreleserne nådeløst for kjønnsblindhet, for å se og utforske bare menns verden

Smått om senn fikk vi etablert nye studieemner med vekt på litteratur og [forskning på kvinner](#) og betydning av kjønn. Smått om senn skrev vi selv ny faglitteratur der kvinners liv var inkludert. Institutt for industriell miljøforskning ved Norges Tekniske Høgskole/SINTEF ble en viktig arena der vi utviklet ny kunnskap om kvinner og kjønn i arbeidslivet. For øvrig var jeg den første kvinnen blant forskerne på instituttet.

Gjærsoppen som satte i gang prosesser

Perioden Nyfeministene i Trondheim var aktive som en mer eller mindre organisert bevegelse, var relativt kort, omtrent 10 år. Likevel står denne perioden som et tidsskille for meg, kanskje for de fleste av oss. Det var så ufattelig intenst det vi gjennomlevde. Det største for meg var hvordan vi kvinner fant sammen i det vi kalte søsterskap. Sammen endret vi vår selvforståelse, våre væremåter, vårt syn på verden - og jo, i fellesskap var vi med og endret samfunnet. Vi ble gjærsoppen som satte i gang prosesser og endret sammenhengene der vi kom.

Vi brøt stengsler, krysset både ytre og indre grenser, banket på fremmede dører, bygde nye broer mellom kvinner og menn, uten bh og betenkeligheter. Vi kjempet mot kjønnstypiske sedvaner i være- og handlemåter, vi utviklet nye måter å samhandle på mellom kvinner og mellom kvinner og menn. Gamle festninger ble angrepet og noen klarte vi å rive. Vi avkledd keisere og løftet fram dronningemner. Aldri hadde vi villere drømmer, aldri brattere læringskurve, aldri så brennende hjerter, aldri så skarpe blikk, aldri så åpne tårekanaler og aldri så velutviklede lattermuskler.

Hjørdis Kaul, 2021. Foto: Feministhuset i Trondheim

Et nytt kvinneliv

Vi kom i sterke diskusjoner med både kvinner og menn. Vi ble møtt med begeistring, med skepsis og med motbør. Vi ble godt kjent med hersketeknikker som latterliggjøring, ydmykelse, hån, usynliggjøring, dobbeltstraff, alt. På hjemmebane søkte vi den myke mann og ble troll til kjerringer. Våre nærmeste og kjæreste sto i fremste rekke for våre skyts mot uretten vi så. Jo, det kostet. Det hendte vi sto igjen med revet skinn på bar bakke. Jeg var ikke den eneste som opplevde samlivsbrudd i denne tiden.

Jeg har satt spor etter meg og årene har satt sine spor i meg og på meg. Men jeg har levd et nytt kvinneliv! Ikke et innsnørt, trangt kvinneliv, men et utfordrende, utslitende og utviklende liv, med og uten partner, med arbeid, barn og etter hvert barnebarn. Ja, jeg er blitt klappet paternalistisk på hodet og sexistisk på rumpa, og jeg har innimellom ønsket meg spissere albue og tykkere, grå elefanthud. Men styrke har jeg hentet i Det store «vi» - kvinner jeg sto skulder ved skulder med og gikk hånd i hånd med. Og jeg står på skuldrene til kvinner før meg og mange står på mine nå.

NYFEMINISTER FORTELLER

Av Hjørdis Kaul, 2022

Last ned | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 23. oktober 2026, kl. 00.06 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.